

SVENSKA JERUSALEMSFÖRENINGENS TIDSKRIFT

ÅRGÅNG 123 – JUNI 2024 – NR 2

År 1993 trodde världen på varaktig fred mellan Israel och Palestina när Yitzhak Rabin och Yasser Arafat skakade hand under överinseende av USA:s president Bill Clinton och erkände varandras legitima intressen. Året efter mördades den israeliska premiärministern av en landsman. Läs vidare på sid 10.

Ur innehållet:

Ordförande har ordet: Vad händer sedan? Men vi sviker inte
Att undervisa om Israel-Palestinakonflikten efter den 7 oktober
Det brokiga Israel
Nakba – katastrofen inför våra ögon

sid 3
sid 5
sid 15
sid 18

Vad är Svenska Jerusalemsföreningen?

Svenska Jerusalemsföreningen grundades 1900 och har sedan dess varit verksam i Jerusalem och Betlehem genom skolor och sjukhus.

I dag driver föreningen Den Gode Herdens skola för drygt 300 palestinska barn från förskola till studentexamen. Mer än 60 procent av driften betalas via gåvor från enskilda givare, stiftelser, fonder, kollektor och faddergåvor.

Föreningen äger också det största regionsjukhuset i Betlehemsområdet, en fastighet som hyrs ut till det palestinska hälsovårdsministeriet.

Biskop emeritus Jan-Olof Johansson, Växjö, är ordförande.

Svenska Jerusalemsföreningens tidskrift utkommer med fyra nummer per år. Den skickas till präster och diakoner i Svenska kyrkan samt till den som gett en gåva till Svenska Jerusalemsföreningen.

Adressregistret används enbart för Svenska Jerusalemsföreningens verksamhet.

Du som inte får tidskriften hem till dig men vill ha den kan meddela sydvind@gmail.com eller sätta in en gåva till Svenska Jerusalemsföreningen på Bg 401-3330 och på talongen ange "ny medlem".

Medlemsavgiften i Svenska Jerusalemsföreningen är 150kr/år, eller livslångt 750 kr.

Swish

Du kan på ett ännu enklare sätt ge en gåva till Den Gode Herdens svenska skola i Betlehem. Om du har swish, så kan du swisha din gåva. Numret är 123-218 27 23. Skriv "Gåva till skolan"!

Autogiro

Du kan bli regelbunden gåvogivare genom att ansöka om Autogiro. Med Autogiro dras varje månad det belopp som Du önskar ge. .

Tre ben

Svenska Jerusalemsföreningen vill genom skolverksamheten:

- **stärka kvinnans ställning** genom att erbjuda kvalificerad undervisning för flickor och rusta dem för att ta ansvar i det lokala samhället
- **bidra till fred och försoning** och erbjuda såväl kristna som muslimska barn i Betlehemsområdet undervisning. Om barn har varit bänkkamrater i upp till tolv år, menar Jerusalemsföreningen, att man därmed har byggt broar över religions- och kulturgränser som leder till förståelse för varandra i en region där dessa kontakter inte är alltför vanliga
- **stärka den kristna minoriteten** i Jesu egen födelsestad.

Läs mer på: www.jerusalemsforeningen.se
Där finns också tidskriften att läsa.

<i>Ordföranden har ordet: Vad händer sedan? Men vi sviker inte!</i>	3
Att undervisa om Israel-Palestinakonflikten efter den 7 oktober	4
Är det folkmord? Olika röster om kriget i Gaza	10
Den gode Herdens skola på Facebook	14
Det brokiga Israel	15
Nakba – katastrof inför våra ögon	18
Konstnär i Gaza död i ett israeliskt bombanfall.....	20
Gåvoredovisning.....	26
Vill Du bli regelbunden stödjare?	27
Adresser.....	28

Ordföranden har ordet:

Vad händer sedan? Men vi sviker inte!

”Det blir bara värre och värre” sa den gamla studierektorn på Den Gode Herdens skola Olga Wahbe till mig de sista åren hon levde, varje gång jag besökte henne när jag kom till Betlehem. Hon hade perspektiv. Född alldeles i början av 1900-talet och död i början på 2000-talet.

Mitt perspektiv är bara hälften så långt, ett drygt halvsekel. Jag har upplevt förhoppningarnas tid inför millennieskiftet och tider av yttre lugn och ett slags status quo. Men jag har också vandrat ensam som utlänning genom Jerusalems gator. Varit enda gästen på hotell. Tider då inga turister och pilgrimer vågat sig dit. Och jag har gått i sönderbombade hus i Betlehem och letat saker tillsammans med dem som bodde där.

Uppgivenhet! Det blir bara värre!

På vägen hem för två månader sedan, då vice ordföranden Monica Lövestam-Adrian och jag besökte skolan och Betlehem, funderade jag på om det var annorlunda nu än tidigare under tider av oro. Det var då jag kom att tänka på Olga Wahbes ord om att det bara blir värre.

Det jag kom fram till var ett ord: uppgivenhet. Vi mötte så mycket uppgivenhet. Visst, sa man, kommer kriget att ta slut men vad händer sedan? Och vad händer med alla barn som upplevt alla krigets hemskheter, förlorat föräldrar, syskon och andra? Vad blir det av dem? Nya flyktingläger där hatet kommer att gro?

Till uppgivenheten fanns också en besvikelse. Besvikelse över omvärldens, inte minst västvärldens, agerande eller brist på agerande, från såväl regeringar som kyrkor.

Dessa erfarenheter bubblar upp inom mig när allt elände som hänt och händer blir till diskussion om definitioner av vad det är som pågår och både politiker och enskilda, som för att visa handlingskraft, vägrar bistånd till humanitär hjälp. Cynismen har många ansikten.

Då är det glädjande att konstatera att intresset för Den Gode Herdens skola inte bara håller i sig utan verkar öka, fler vill höra om skolan och vad som händer där. Det ekonomiska stödet har dessutom ökat märkbart, vilket framgår av den ekonomiska redogörelsen längre fram i tidskriften. Vi tackar innerligt för elevernas skull i Betlehem.

Det var ett starkt ögonblick att stå på trappan på skolan framför de 350 eleverna på morgonbönen och hälsa från våra understödjare och lova att vi inte sviker dem utan fortsätter att arbeta för att de ska kunna fortsätta att gå i skolan och få sin utbildning.

Ständiga räder – eleverna är rädda!

Eleverna är rädda för vad som sker. Den israeliska militären gör ständiga räder in i

Betlehem och arresterar personer, många gånger utan att ange skäl. Dödliga skjutningar förekommer också i Betlehem.

Skolan blir mitt i detta en fristad för eleverna där de kan koncentrera sig på sina studier och lyfta blicken över dagsläget och tänka på framtiden och de mål som de har för sin utbildning.

Det kändes att vårt besök var viktigt för både elever och lärare då de ofta känner sig övergivna i sin uppgivenhet.

Vi ger inte upp!

Svenska Jerusalemsföreningen fyllde nu i maj 124 år. Det är i sig ett vittnesbörd att detta är en organisation som inte sviker och ger upp vad som än sker. Och det beror på alla medlemmar och understödjare under årens lopp och just nu är du som läser dessa rader en av dem.

Tack för det stöd som du vill fortsätta att ge för att eleverna på Den Gode Herdens skola ska kunna bevara sitt hopp inför framtiden.

■
Jan-Olof Johansson
Ordförande, biskop emeritus

Behovet av gåvor är särskilt stort nu!

Upprop att läsas upp i kyrkan när kollekt tas upp till Den Gode Herdens skola i Betlehem. Den Gode Herdens svenska skola i Betlehem har 350 elever från 5 till 19 år. Trots krig och våld är skolan öppen och undervisningen pågår.

Skolans rektor Ruba skriver och berättar direkt från Betlehem:

Livet i skolan under krigstid är ett bevis på hur en god mänsklig anda kan skapa motståndskraft. Trots de utmaningar och hinder som våra elever och lärare står inför förblir vi orubbliga i vårt engagemang för utbildning och strävan efter en bättre framtid.

Vi hoppas att världen och ni svenskar står solidariska med oss och vill vara förespråkare för våra barns rätt till utbildning och ett liv fritt från våld och förtryck.

Betlehem besöks inte av pilgrimer och turister vilket slår hårt mot både stadens och invånarnas ekonomi. Behovet av stöd till skolan är därför nu ännu större.

Tack för den gåva som ni vill ge för att Svenska Jerusalemsföreningen ska kunna ge sitt stöd till god undervisning för barn och ungdom i Fredsfurstens födelsestad Betlehem.

Växjö, Floda och Norrköping i försommartid 2024

Jan-Olof Johansson, ordf, biskop emeritus, Gudrun Norrfjärd, sekreterare, Jonas Agestam, t f skattmästare

Kollekten kan sättas in på Svenska Jerusalemsföreningens konto:

Bg 401-3330 eller pg 2069-3

Du kan som enskild också ge din kollekt och swisha till 123-218 27 23,

Svenska Jerusalemsföreningen. Du behöver inte skriva något på "Meddelande" – alla pengar går till skolan.

Maria Småberg, historiker och lektor i freds- och konfliktvetenskap vid Lunds universitet

Att undervisa om Israel-Palestinakonflikten efter den 7 oktober

Sedan flera år undervisar jag på en kurs om Israel-Palestinakonflikten vid Lunds universitet. Aldrig har söktrycket till kursen varit så högt som i år. Efter Hamas terrorattack mot israeliska militärbaser och civila i södra Israel den 7 oktober 2023 och med det efterföljande kriget i Gaza har intresset för konflikten ökat i många delar av världen och även i Sverige.

Engagemanget för offren och motståndet till de israeliska krigshandlingarna i Gaza har lett till många proteströrelser som också flyttat in på universiteten, framförallt i USA. Hur ser då situationen ut på Lunds universitet och vilka erfarenheter har vi gjort i vår undervisning?

Den våldsamma utvecklingen med över 35 000 döda och den humanitära katastrofen i Gaza har väckt många starka känslor och lett till en ökad politisering och polarisering. Många vill engagera sig och undrar hur man på hemmaplan kan bidra till att stoppa den onda spiralen. Vid en rad amerikanska universitet, däribland i New York, Kalifornien och Texas, begär demonstranter att deras lärosäten kapar de ekonomiska banden med Israel och med företag som stöttar Israels krigföring i Gaza.

Man framhåller att motståndet riktar sig mot förtryck kopplat till rasism, imperialism och kolonialism.

I slutet av maj ockuperades Lundagård, parken mellan domkyrkan och universitetet, av studenter med budskap som framgår av bilderna. Rektorn på universitet säger att Lunds universitet inte har några formella samarbeten med israeliska universitet. Däremot kan enskilda forskare ha kontakter. Foto: LM Adrian

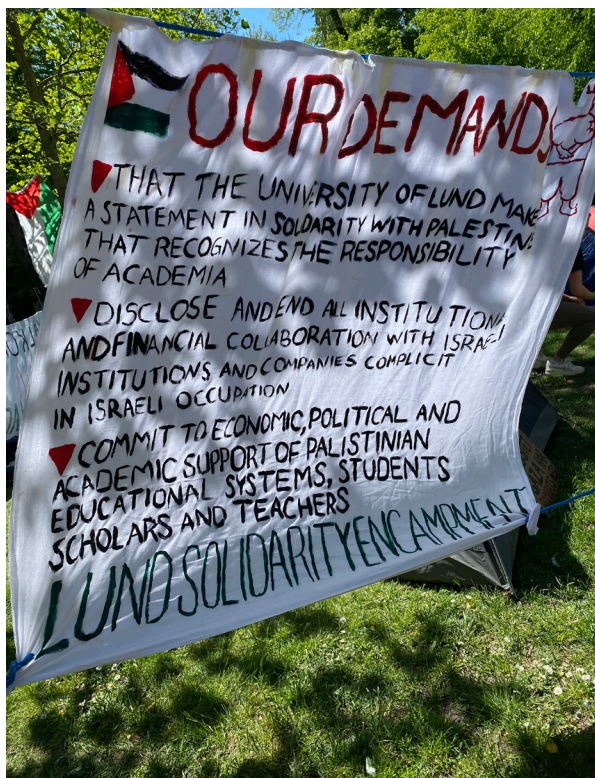
Spänningarna växer

Spänningarna växer mellan olika studentgrupper som samlats på campusområdena. På Columbia University uppger bland annat judiska studenter att de utsatts för antisemitism. Universitetet hanterar situationen olika, en del har övergått till distansundervisning. På andra har demonstrationerna fortsatt och polisen har kallats in. Gripanden har skett vid minst 25 olika universitet och totalt har fler än 2 200 personer frihetsberövats i samband med protestvägen i USA. Flera uppges dock sakna koppling till universitetet. Några beskrivs som professionella uppviglare.

President Joe Biden har uttalat sig och försöker lugna ner situationen genom att möta båda sidor: – Jag fördömer de antisemitiska protesterna. Jag fördömer också dem som inte förstår vad som sker med palestinierna.

Studentprotester också i Lund

Även i Lund har studenter och lärare engagerat sig och protesterat, bland annat i grupperna *Lund Students for Palestine* och *Lund Academics for Palestine*. Man har arrangerat föreläsningar, panelsamtal och filmvisningar. Man har även på olika sätt gjort påtryckningar för att få universitetets ledning och även svenska regeringen att fördöma vad många anser är ett pågående folk mord i Gaza samt avbryta kontakter med Israel.

"Borde skämmas!"

Demonstrationer i samband med President Emmanuel Macrons och statsminister Ulf Kristerssons besök vid studentaftonsarrangemang i Lund under våren har uppmärksammats i media och lett till debatt om vilka aktioner som ryms inom demokratis ramar. Utbildningsminister Mats Persson menar att de propalestinska studentprotesterna vid Lunds universitet, och även de forskare som stödjer dem, borde skämmas. Samtidigt berättar han att regeringen för dialog med svenska lärosäten för att förhindra att "kaoset" som uppstått i USA når Sverige.

Vid Lunds universitet har ledningen i uttalanden värnat om det fria samtalet inom akademien och vikten av att skapa ökad kunskap och förståelse. Att medarbetare och studenter deltar i det demokratiska samtalet och uttrycker sina åsikter är självklart och allas grundlagskyddade rättighet. Som en fri akademisk institution menar dock Lunds

universitetsledning att man måste stå emot påtryckningar från politiskt håll eller annat. Huvuduppgiften är att akademiskt forska om och utbilda i olika politiska och samhälleliga frågor. Forskare kopplade till Centrum för Mellanösternstudier i Lund har deltagit i offentligheten för att ge olika perspektiv på det som sker (se <https://www.cmes.lu.se/article/latest-media-analyses-and-articles-cmes-scholars-israel-hamas-war>).

Centret har även initierat seminarier, workshops, panelsamtal, föredrag, bl. a. med Mellanösternkorrespondenterna Cecilia Uddén och Samir Abu Eid, och en läskurs om Israel-Palestina.

Cecilia Uddén och Samir Abu Eid

Jag är historiker och lektor i freds- och konfliktvetenskap. Redan i tonåren på 1980-talet intresserade jag mig för judisk historia. Jag är uppvuxen i närheten av Hellsjöns folkhögskola i Västergötland där man under andra världskriget omvandlade den dåvarande kurorten till en flyktingförläggning för danska judar och judar som överlevt koncentrationsläger. Efter gymnasiet fick jag genom en amerikansk-judisk lärare den unika möjligheten att arbeta som aupairflicka i en ortodox judisk familj i Bnei Brak utanför Tel-Aviv.

Under mina grundstudier i Lund kom jag att alltmera intressera mig för fredsfrågor och gränsöverskridande projekt.

Mellan 1996 och 1998 studerade jag vid Hebrew University i Jerusalem, ett universitet där både israeliska och palestinska ungdomar studerade, och därefter disputerade jag på avhandlingen *Ambivalent Friendship. Anglican Conflict Handling and Education for Peace in Jerusalem 1920–1948* (2005) vid Historiska institutionen i Lund. Min avhandling handlade om skolor i Jerusalem där judiska, muslimska och kristna barn studerade tillsammans som ett fredsprojekt under den brittiska mandattiden i Palestina.

Öppenhet mot "den andre"

Här fann jag en ambivalens mellan dels asymmetriska maktrelationer och fördomar, dels öppenhet gentemot den andre och medvetenhet om vikten av att skapa ett "rum mittemellan" för att undvika ett "vi mot dom"-tänkande. Jag har sedan forskat om det armeniska folkmordet och olika humanitära insatser. Jag initierar just nu ett forskningsprojekt om svensk hjälp till palestinier från 1967 fram till idag.

Under flera år har jag undervisat på kursen "War and Peace in the Israeli-Palestinian Conflict", bland annat med statsvetaren Anders Persson och nu med doktoranden Anne-Lene Stein. Kursen ges inom ämnet freds- och konfliktvetenskap och är engelskspråkig. Den riktar sig till både internationella och svenska studenter. Flera av våra tidigare studenter har haft palestinsk och judisk familjebakgrund. I år hade vi en del studenter som var engagerade i *Students for Palestine*. De flesta studenterna har dock inte haft så mycket förkunskaper om konflikten. Gemensamt för alla studenterna är att de är nyfikna och vill lära sig mera.

Både Anne-Lene och jag har inför årets kursomgång känt oss starkt berörda av situationen i Israel och Palestina och diskuterat de etiska dilemman som vi står inför som lärare. Vi har båda bott, studerat och gjort fältarbete i området och fått vänner bland både israeler och palestinier.

Vi har påverkats

Vi har på djupet påverkats av israeliska kollegor som berättat att de mist studenter i Hamasattacken mot ravepartyt i Negev och israeliska vänner som känner några ur gisslan eller som skickar ut sina ungdomar i israeliska armén. Vi känner också starkt med palestinska kollegor och vänner som berättar om anhöriga som dött i Gaza och hur de utsätts för hot och våld av israeliska bosättare och därför håller sig alltmera hemma. Rapporterna och bilderna från Gaza visar en fruktansvärd och desperat situation för människorna som lever där. Hur kan vi, som inte har en direkt anknytning till området och som lever i trygghet i Sverige, ge en rättvis förståelse av konflikten? Vi försöker göra detta genom att diskutera olika narrativ, skapa en trygg inlärningsmiljö samt värna det kritiska tänkandet.

I kursen fokuserar vi på

1. Konfliktanalys (exempelvis identitet, nationalism, religion, landfrågor och geopolitik),
2. Fredsprocessen i Mellanöstern (fredsavtal, medling, förhandlingar och misslyckanden),
3. Konfliktlösning och olika lösningsförslag; samt
4. Kvinnors roll för fred.

Frågor som vi bland annat kommer in på är konfliktens asymmetriska natur, antisemitism "settler colonialism", historiska narrativ rörande 1948 års krig, ockupationen av Västbanken och Gaza, dilemman för Israel som en både judisk och demokratisk stat, vad Hamas står för, samt olika en- och tvåstatslösningar.

Dela tankar

Vi inleder varje föreläsning med att låta studenterna dela tankar och reflektioner om de senaste nyheterna från området och sådant som berör dem. Vi varvar sedan föreläsningar och diskussioner. På ett av seminarierna får studenterna presentera en valfri bok om konflikten som de läst och fördjupat sig i. Vi har även en filmvisning. På kursplattformen hänvisar vi till olika nyhetskanaler, poddar, webinarier, filmer och skönlitteratur som de kan förkovra sig i på egen hand. Vid inledningen av kursen påpekar vi vikten av att olika röster ska få komma till tals i respektfulla samtal. Vi poängterar att det är viktigt att alla ska känna sig trygga i klassrummet – att få inta olika ståndpunkter och att bli lyssnade på. Stämningen i klassen har varit god och vi är glada och stolta över studenternas engagemang och studieresultat.

Som historiker ser jag det som min uppgift att lyssna, inkännande och kritiskt, på olika röster från det förgångna och i nuet, även på dem som kan anas från marginalen. Inom universitetsvärlden ryms också många röster, ifrågasättande och instämmande, eniga och oeniga om vad universitetet ska stå för och vad utbildning innerst inne handlar om. När samtal förs och man lyssnar åt olika håll tror jag att förnyelse och förändring växer fram långsiktigt. Den judiske filosofen Martin Buber har skrivit om dialogens betydelse. Ibland är möten präglade av förhållningssätt där gränser mellan människor skapas. Stundtals överskrids gränserna och det uppstår en öppenhet i relationen, ett "jag och du". Jag utgår från att det i ett samtal finns drag av båda förhållningssätten och att det däri bor en dynamik.

Den palestinske litteraturvetaren och debattören Edward Said har poängterat vikten av att se saker ur olika perspektiv.

Utbildning handlar om att lära sig själv

Med en grupp av studenter från många skilda länder är det min stora glädje, men även "besvär", att få ganska så annorlunda frågor än vad jag brukar få från mina svenska klasser. Perspektiven förskjuts. Olika bakgrunder, erfarenheter och synsätt är en tillgång i klassrummet. Said menar också att "lärare har som uppgift att få studenterna att inse att utbildning inte handlar om att okritiskt acceptera det som läraren säger. "Utbildning handlar om att lära sig själv". Said poängterar dessutom att de intellektuella har ett ansvar att inte dras in i ett "vi-dom"-tänkande och att "säga nej till maktens lockelser", till varje frestande specialistjargong. Jag tänker på de tillfällen då många stämmor hörs samtidigt. Då ses de olika rösterna som resurser som är beroende av varandra. Då finns en närvaro i samtalen och positionerna glöms bort. Då laborerar vi fritt med tankar och idéer. Då skapar vi något nytt och oväntat. Det är dessa små stunder av mångfald och kreativitet, som vi inte kan frammana utan endast ge förutsättningar för, som jag vill bidra med som lärare.

■
*Maria Småberg,
historiker och lektor i freds- och konfliktvetenskap vid Lunds universitet*

Göran Rask

Är det folkmord? Olika röster om kriget i Gaza

Vilka termer kan vi använda för att beskriva det ohyggliga dödande som sker i Gaza efter den fruktansvärda terrorattacken den 7 oktober 2023?

Naturligtvis har det betydelse hur vi benämner det som har hänt och som händer. Kan vi visa delaktighet i lidandet hos alla eller måste vi välja sida?

Vi som läser denna tidskrift är engagerade för Den Gode Herdens skola i Betlehem och dess möjlighet att ge god utbildning till främst flickor från Betlehemsområdet i Det Heliga Landet, det vi även kallar Palestina och Israel.

Betlehem är ockuperat av Israel sedan 1967 men har sedan 1993 års Osloöverenskommelsen administrativ självständighet inom den Palestinska myndigheten.

Sverige och ett 100-tal länder har erkänt Palestina som stat, trots att den Palestinska myndigheten inte har möjlighet att kontrollera allt i sitt land då man fortfarande, trots Oslo-överenskommelsen, är under israelisk ockupation som kontrollerar all mark utanför stadskärnan samt all fysisk och ekonomisk aktivitet från och till området.

Ockupationens villkor delar människorna i Betlehem med de som bor i övriga städer på Västbanken och i Gaza. Palestinier boende i det annekterade Östra Jerusalem har även om de inte får israeliskt medborgarskap, "Jerusalem-Id" som ger dem rättigheter att röra sig fritt både i Palestina och i Israel samt få tillgång till sjukvård etc i Israel.

Ockupationen i Gaza skiljer sig från ockupationen av Västbanken

Den israeliska ockupationen av Gaza har varit annorlunda jämfört med den i Betlehem. Dels större självständighet inom Gaza för den styrande myndigheten som varit Hamas sedan man tog

makten över sin rival Fatah 2007. Fatah styr i Betlehem och i övriga Västbanken, sedan Oslo-överenskommelsen. Dels total instängdhet sedan 2006 av de yttre stängselomgärdade gränserna av Gaza med en enorm trångboddhet inne i Gaza då det bor ca 2 miljoner människor på en yta av mindre än halva Öland.

Havet är också avstängt med en bevakad gräns för fiske och sjöfart, likaså är luftrummet bevakat. Den förfärande överraskningen för israeler, liksom för många palestinier och resten av världen var att den omtalade tillslutningen och inlåsning av de två miljoner människorna i Gaza inte fungerade den 7 oktober då Hamas och andra grupper fruktansvärda terrorattack inträffade.

Osloöverenskommelsen 1993 med Bill Clinton, Yitzhak Rabin och Yasser Arafat

Inget försvar för attacken den 7 oktober

Det finns inget försvar för terrorattacken den 7 oktober då cirka 1 200 israeler och andra dödades samt cirka 250 togs som gisslan. Forcerandet av den tillslutna gränsen visade en svaghet i ockupationens effektivitet att låsa in människorna i Gaza vilket förvånade många.

Samtidigt som man i Israel utkräver ansvar konstateras i Palestina svagheten i ockupationens effektivitet.

Sorg och uppgivenhet på Västbanken

Men idag är det sorg och hopplöshet som präglar livet på Västbanken i Palestina, inte bara i Gaza. Många i Betlehem och andra områden i Palestina har släkt och vänner i Gaza. Terrorattacken den 7 oktober har krävt uppåt 1 500 liv medan vedergällningen mot Hamas har drabbat alla i Gaza och enligt uppgift hittills krävt minst 30 000 liv.

Alla enkla svar på varför det finns en till synes total oförsonlighet mellan människor som berörs av det som händer i Israel och Palestina har inte tagit in vidden av komplexiteten. Samtidigt växer hopplösheten inför framtiden inte bara hos äldre utan även hos yngre i Israel men främst i Palestina. Då kan det ha betydelse hur vi idag uttrycker oss för att skapa hopp om att en framtid med rättvis fred är möjlig.

Att tala sant om det som hänt och väl om sin nästa, trots allt, är en möjlig väg till hopp.

Terrorattacken den 7 oktober nämns och fördöms för vad den var – en terrorattack vars utövare ska lagföras och dömas.

Attacken utfördes av den palestinska islamistiska rörelsen Hamas som med stöd av Israel (se nummer 4/2023 artikel av ambassadör Ingemar Karlsson) växt från 90-talet till att bli en rival till den palestinska sekulära rörelsen Fatah inom PLO som tidigare dominerade det palestinska motståndet mot och befrielse från den israeliska ockupationen, som den enda legitima representanten för det palestinska folket.

Det var PLO:s ledare Arafat som kom överens med dåvarande israeliske premiärministern Rabin om en väg till fred genom Oslo-överenskommelsen.

De väghinder som omöjliggjort Osloöverenskommelsen är:

1. Mordet av Rabin av en israelisk bosättare,
2. Palestinska självmordsattacker i Tel Aviv och Jerusalem,
3. Israels utbyggnad av bosättningar på Västbanken,
4. Splittringen mellan PLO/Fatah och Hamas där Hamas styr i Gaza och Fatah/PLO på Västbanken.

En splittring som underblåsts av Israels Netanyahu.

Netanyahus mål: Förhindra en palestinsk stat

Det finns många fler hinder men detta är några av de största hindren. Dock är ett stort hinder Israels nuvarande premiärminister Netanyahu vars uttalade mål under sina totalt mer än 15 år vid makten i Israel varit att hindra att det blir en palestinsk stat vid sidan om Israel.

Så här långt har han lyckats, ofta genom att ge skulden på palestinernas oförmåga. Nu talas det i världssamfundet igen om att två stater skulle vara en lösning för framtiden. Men unga hoppas ännu på en gemensam stat.

Vad ska vi säga om det Israel gör i Gaza – är det ett folkmord?

FN:s rapportör för Palestina, italienska juristen Francesca Albanese, menar i sin rapport i slutet av mars:

– Ja, det finns rimliga skäl att hävda att Israel gör sig skyldigt till folkmord i Gaza.

Hon menar att Israel brutit mot tre av fem lagar i FN:s folkmordskonvention bl a genom omfattningen av Israels angrepp på Gaza. Samtidigt fördömer hon Hamas brott och kräver att gisslan släpps fri.

Den israelisk judiske professorn Amoz Goldberg vid Hebrew University i Jerusalem som forskar om förintelsen skriver: - Ja, det är folkmord.

Francesca Albanese, FN:s särskilda rapportör för de ockuperade palestinska områdena, skriver i en ny rapport att Israel brutit mot lagar i FN:s folkmordskonvention under sitt krig i Gaza.

Jämför med Srebrenica

Efter sex månaders brutalt krig kan vi inte säga annat. Professor Amoz Goldberg jämför det som händer i Gaza med de erkända folkmorden i Rwanda, Srebrenica, Myanmar, Armenien och Namibia och konstaterar att det som sker i Gaza har samma tecken och är likvärdigt fruktansvärt.

Redan 2011 skrev han en artikel i den israeliska dagstidningen Haaretz och varnade för att ockupationens följder kunde urarta till folkmord.

Ove Bring, född 25 augusti 1943 i Stockholm, är professor emeritus i internationell rätt. Han har tidigare arbetat som sakkunnig, departementsråd och folkrättsrådgivare på Utrikesdepartementet och som professor i folkrätt vid Uppsala universitet, Stockholms universitet och Försvarshögskolan. Mellan 1999 och 2017 var han ledamot av Permanenta skiljedomstolen i Haag.

Våra svenska folkrättsexperter Ove Bring och Joachim Åhman vill emellertid ännu inte säga att det är folkmord det som sker i Gaza. De menar att det är väldigt allvarligt och att det finns anledning att uttrycka sig starkt. Helt klart är det krigsförbrytelser som Israel har begått i Gaza, säger Ove Bring, som är så allvarliga att de är brott mot mänskligheten.

I Israel finns en tydlig röst mot den israeliska regeringens politik i Haaretz som även har en engelsk upplaga. Här har viktiga frågor ställts från dag ett om kriget i Gaza, om varför och vad som ska hända sedan.

På senare tid har det varit flera artiklar i Haaretz om att Israels anseende i världen

är jämförbart med parastaters och att regeringen Netanyahus politik gör Israel till en börda för judar i världen.

I ljuset av detta är studentdemonstrationer och andra yttringar av judar i världen med uttrycken – "inte i mitt namn" hoppfulla, skriver Haaretz i början av maj och avslutar med att antisemitism inte kan besegras så länge det finns stöd för "Israels nuvarande extremistregering".

Vi i väst behöver se skillnad mellan att motverka antisemitism och det legitima och viktiga i att kritisera Israels nuvarande brott mot mänskligheten i Gaza, mot fortsatt våld och markstöld av bosättare samt av den snart 60-åriga ockupationen. Genom att tala tydligt kan vi skapa hopp om en rättvis fred där judar, kristna och muslimer lever tillsammans i ett fritt och för alla demokratiskt och rättvist "heligt land"!

Vi stödjer Den Gode Herdens skola för främst flickor i Betlehem genom att ge gåvor och besöka Betlehem och Det Heliga landet, men också genom att tala tydligt om att den israeliska ockupationen måste upphöra, samt att israeliska och palestinska krigsförbrytare lagförs och döms så att en framtid med hopp kan skapas för de unga i Betlehem, i Palestina och i Israel.

Göran Rask, senior rådgivare i SJF

Eleverna vid den svenska skolan i Betlehem vill ha en framtid i fred. Foto: LM Adrian

Den Gode Herdens skola på Facebook

Vill man följa verksamheten på Den Gode Herdens skola och se vad som händer kan man göra detta via Facebook. Skolans Facebooksida har ofta nya uppdateringar med olika händelser och evenemang som förekommer på skolan. Bilden här t.ex. visar hur man undervisar om olivplockning, men det kan vara mycket annat också, utflykter man gör, miljövård, utmärkelser skolan får i olika sammanhang, tävlingar eller celebra besök.

Men kommer in på sidan genom att söka på "The Good Shepherd Swedish school" eller följa länken från Svenska Jerusalemsföreningens egen facebook-sida.

Texten på sidorna är på arabiska men trycker man på översättningsknappen så får man en svensk version. Ofta får man två svenska översättningar, av vilka den översta verkar vara en ganska knackig maskinöversättning, men under den brukar det finnas en betydligt bättre svensk version. Hur detta går till vet vi inte men hur som helst är det ett trevligt sätt att följa vad som händer på skolan.

Stig Norin

Det brokiga Israel

Dagens Israel är inte bara ett politiskt splittrat utan också ett kulturellt och religiöst heterogent land. I stället för att försöka skapa en israelisk identitet har makthavarna definierat landet som judiskt och därmed alienerat de mer än 20 procent av invånarna som inte är judiska.

Debatten är gammal och tidvis hetsig om vad judarna egentligen är. Många ser judarna som en religiös gemenskap med den judiska religionen som det centrala. Den sionistiska rörelsen däremot ser judarna som ett folk, en nation. Det folket kan man tillhöra även om man inte är det minsta religiös i ordets traditionella bemärkelse.

Den sionistiska rörelsen har skapat dagens Israel och definierat det som det judiska folkets land.

Alla judar är välkomna att bosätta sig där. På så sätt har judar kommit från olika delar av världen; de har haft olika religiös praxis (eller ingen), de har talat olika språk, de har haft olika seder och bruk.

Smältdegel

Tanken har varit att staten Israel ska fungera som en smältdegel för dem. I viss mån har det fungerat, framför allt språkligt. Idag är hebreiska Israels lingua franca, såväl gamla som nya invånares språk. Kulturellt och religiöst har dock många av de ursprungliga skillnaderna bevarats i det nya landet.

Enligt statistik från september 2023 har Israel 9,8 miljoner invånare. Av dessa är 7,2 miljoner, det vill säga 73,3 procent, judar. Drygt två miljoner, det vill säga 21,1 procent, är araber, medan resten utgör 5,6 procent. Den sistnämnda gruppen består huvudsakligen av personer vilkas judiska identitet är oklar; de är tillräckligt judiska för att kunna invandra till Israel men erkänns inte religiöst som judar av det strikta överrabbinatet.

Religiös mångfald

Enligt samma statistik definierar sig 44 procent av Israels judar som sekulära. 21 procent kallar sig traditionella och 12 traditionella/religiösa. Man kan undra vad som menas med det. Det handlar om framför allt sefardiska judar som följer traditionerna, men inte alltid strikt och inte nödvändigtvis av religiösa skäl. Man håller kanske sabbat men inte för att man tror att Gud befallt en att göra det utan för att det är en tradition som man vill bevara.

12 procent definierar sig som religiösa, det vill säga ortodoxa men inte ultra-ortodoxa. De ultra-ortodoxa, i Israel med ett hebreiskt ord kallade haredim, utgör 11 procent. De är de strikt ortodoxa som man känner igen på deras speciella klädsel. Trots att de totalt inte utgör en så betydande andel gör de det i vissa områden. De dominerar till exempel helt i många stadsdelar i Jerusalem.

De ultra-ortodoxa har varit föremål för omfattande kritik från andra judar på grund av att de har varit befriade från den för judar annars obligatoriska militär-

tjänsten och för att de i hög grad ekonomiskt levt på samhällets bekostnad. Det sistnämnda beror på att det varit ett ideal bland ultra-ortodoxa män att inte förvärvsarbete utan att ägna dagarna åt att studera de heliga skrifterna. Detta håller dock på att ändras. Enligt en ny undersökning arbetar nu 51 procent av de ultra-ortodoxa männen. Det låter som en låg siffra, men är högre än tidigare.

Det kan också nämnas att enligt samma undersökning arbetar 76,5 procent av de ultra-ortodoxa kvinnorna. De inte bara föder många barn och uppfostrar dem utan har också huvudansvaret för att försörja familjen.

Kulturell mångfald

Judarna i Israel har en bakgrund i olika länder. Traditionellt har man uppdelat judarna i ashkenazer, de med bakgrund i Europa, och sefarder (eller mizrahim), de med bakgrund i Mellanöstern och Nordafrika. Idag är majoriteten av Israels judar sefarder.

Sedan gammalt har det funnits en klyfta mellan dessa. Den sionistiska rörelsen var en ashkenazisk rörelse och när staten Israel grundades 1948 var det europeiska judar som fanns på de ledande positionerna. Så var det inom politiken, i det militära, inom universiteten och så vidare. Denna skillnad har i hög grad utjämnats sedan dess, men än idag har Israel aldrig haft en sefardisk premiärminister.

Judarna från olika länder har efter decennier i Israel bevarat en hel del unika traditioner. Marockanska judar firar högtider som inte judar från andra länder känner till. Judar från Irak dansar speciella danser och äter mat som är okänd för andra.

En särskild grupp utgör de etiopiska judarna, som Israel på 1980- och 1990-talet i två olika operationer överförde till Israel för att de skulle undkomma hungersnöd och inbördeskrig. Idag utgör de mellan 150 000 och 200 000 personer. Många av dem har gjort imponerande klassresor i sitt nya hemland, men som grupp är de etiopiska judarna fortfarande lågutbildade och fattiga i jämförelse med övriga judar.

Israels araber

En del av araberna i Israel/Palestina bor innanför Israels internationellt erkända gränser och är israeliska medborgare. Av dessa mer än två miljoner personer är de flesta, 84 procent, muslimer. De övriga fördelas lika mellan kristna och druser. Det ska också tilläggas att vissa druser inte vill klassas som araber, trots att de talar arabiska. De kallar sig bara "druser" och ser det inte bara som en religiös utan också som en etnisk kategori.

Israels araber möter en hel del diskriminering men det finns inte juridiska hinder för dem att uppnå viktiga positioner. Därför finns det idag araber på många höga poster, i Knesset (parlamentet), Högsta domstolen och liknande. I motsats till landets judiska medborgare behöver de inte göra militärtjänst, utan den är frivillig. Drusiska män har av tradition gjort militärtjänst; vissa till och med framgångsrik karriär inom Israels armé. Bland muslimer och kristna är de få som gör militärtjänst.

En fråga som alltid debatteras är om dessa personer ska kallas israeliska araber eller palestinier. Också här råder det brokighet: vissa betonar det palestinska, andra det arabiska, en del det israeliska. De känner starkt för den palestinska saken, men är å andra sidan mycket nöjda över att vara israeliska medborgare. En undersökning visade att 62 procent var stolta över att vara israeler och de flesta intygade att de inte har några som helst problem med relationen till judar. Men en klar majoritet, 77 procent, motsätter sig att Israel definieras som en judisk stat.

Intressant nog visade en nyligen genomförd undersökning av universitetet i Tel Aviv att Hamas attack den 7 oktober stärkte de israeliska arabernas israeliska identitet och försvagade deras palestinska identifiering.

Israel är verkligen en idealisk plats för oss som är intresserade av hur olika grupper konstruerar sin identitet.

■
Svante Lundgren
Docent, forskare vid Centrum för Teologi
och Religionsvetenskap (CTR), Lunds universitet

Foto: LM Adrian

Lutherske biskopen i Jerusalem på Sverigebesök

Ibrahim Azar, den lutherske biskopen i Jerusalem är i Sverige i början av juni inbjuden av Lunds och Strängnäs stift. **Tisdag 4 juni kl 18** berättar han om hur det är att vara kristen ledare i Jerusalem på Domkyrkoforum i Lund.

Så enkelt är det att ge ett bidrag till
Den Gode Herdens skola i Betlehem:
Swisha till 123 218 27 23!

Alla pengarna går till skolan.

Kristina Lindström

Nakba – katastrof inför våra ögon

"Nakba har tre dimensioner. För det första förlorade vi vårt hemland. För det andra blev vi flyktingar. För det tredje tvingades vi vända oss bort från Medelhavet och dess civilisationer. I Filastin [översättning Palestina] hade vi varit grannar med Grekland, Italien och Frankrike. När gränsen mot Medelhavet stängdes tvingades vi vända oss öster- och söderut. Vi tvingades orientera oss mot öknen. Det är Nakbas djupare mening. Jag blir arg när jag tänker på det. Jag vill helst glömma det."

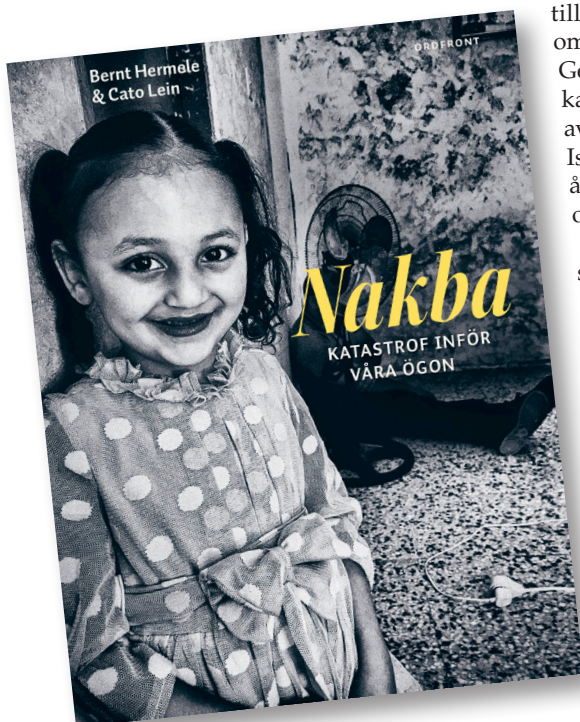
Adnan Abu 'Udeh

I *Nakba – katastrof inför våra ögon* har den judiske journalisten och författaren Bernt Hermele samlat berättelser från 65 personer som fick lämna sina hem i Palestina i slutet av 1940-talet för att ge plats åt nyanlända judiska invandrare. Över femhundra palestinska byar utplånades för att ersättas av trehundrafemtio judiska bosättningar. Det arabiska ordet *Nakba*, *katastrofen*, är palestiniernas benämning på denna förflyttning. Berättelserna illustreras med fotografier på de intervjuade personerna tagna av fotografen Cato Lein. Det syns tydligt att han är särskilt känd för sina

författarporträtt. Text och bild bildar tillsammans ett starkt vittnesbörd om vad som hände under Nakba. Genom de intervjuades berättelser kan vi börja ana och förstå vidden av den mänskliga katastrof som Israel genom ockupation, kontroll, åtskillnad och gettoisering utsatt och utsätter palestinierna för.

Hermele, juden som förlorade sin mor i ett palestinskt självmordsattentat i Israel år 2002, har i en tidigare bok, *Överlevarna*, skildrat de som överlevde Förintelsen och deras barn. *Nakba* är den första bok som skrivs på svenska om Nakba även om flertalet har producerats på andra språk.

Bernt Hermele & Cato Lein
Nakba – katastrof inför
våra ögon. Ordfront förlag
Stockholm 2023, 255 sidor.

Frågan, som vi kan ställa oss, är när vi kan lämna Förintelsen och Nakba bakom oss och gå vidare. Kanske kan vi göra detta då överlevarna från båda katastroferna inte längre finns bland de levande. Deras historier finns väl dokumenterade. Både Förintelsen och Nakba handlar om folkmord som vi aldrig får glömma. Folkmorden har varit många genom historien och vi, som människor, måste göra allt för att förhindra att ytterligare sker i framtiden. Ordet *måste* är i detta sammanhang helt befogat att använda. Vi är skyldiga att när vi kan sprida fakta och information samt skapa samtal om medmänsklighet, demokrati och människors lika värde.

Boken *Nakba – katastrofen inför våra ögon* är en god hjälp. I inledningen säger Hayat Dawud Muhammad al-Qawasmî: "Jag är inte rädd för judarna, men jag är rädd för hela världen som blundar för vad som händer här."

Kristina Lindström, Lund

*Så enkelt är det att ge ett bidrag till
Den Gode Herdens skola i Betlehem:
Swisha till 123 218 27 23!*

swish®

Din gåva behövs för skolans verksamhet.

Anne Lidén

Konstnär i Gaza dödad i ett israeliskt bombanfall

”Vi sörjer Heba Zagout”, skrev Palestine Museum US på sin hemsida den 15 oktober 2023. Man berättade att konstnären, konstpedagogen och fredskämpen Heba Zagout blivit dödad i ett israeliskt bombanfall mot Gaza två dagar tidigare den 13 oktober, tillsammans med två av sina fyra barn, sönerna Adam och Mahmoud.

Heba Zagout blev 39 år. När Palestine Museum US i november öppnade utställningen *Art in Gaza*, till förmån för konstnärer i Gaza, fanns hennes verk inte med, eftersom hennes hus utplånats och många av hennes konstverk förstörts.

Förutom de målningar som finns i privat ägo utanför Gaza, är många bilder idag endast bevarade i sociala medier, såsom på Heba Zagouts instagramkonto, @zagoutheba.

Hennes man och de två barnen Faisal och Baraa överlevde tillsammans med systemen Maysaa Ghazi. Systemen berättar i sociala medier och i intervjuer att Heba Zagout ville att hennes konst skulle spridas, så att världen kan få se den starka kultur och konst som finns i Gaza, och som nu hotas av total utplåning.

Efter bombanfallet fredagen den 13 oktober har många konst- och kulturtidskrifter världen över uppmärksammat Heba Zagout och hennes bildkonst samt berättat om hennes outtröttliga kamp för konst och konstpedagogik, men också om hennes kamp för freden. Hennes visioner om fred och hennes konstarbete har under många år hjälpt traumatiserade barn i Gaza, och hon lämnar ett stort tomrum efter sig.

Heba Zagout har blivit en symbol för alla de konstnärer och kulturarbetare i Gaza som fallit offer för krigets våld under hösten 2023.

Under många år har Heba Zagout haft en stor konstnärlig produktion med akrylmålningar som fått goda försäljningsframgångar.

*Gaza Peace. Heba Zagout 2021.
Akryl på duk. (Foto Heba Zagout)*

Ensamförsörjare

Hon har dessutom varit ensamförsörjare för sin stora familj med man och fyra barn. Motivkretsen visar traditionella palestinska vyer med människor och musikinstrument, landskap, olivträd och kaktusar, byar och odlingar, hus och städer som Gaza city men främst Jerusalem med Klippdomen och Al Aqsa-moskén. Hennes bildvärld har liknats vid en levande "vibrant" bildväv av palestinskt liv och palestinsk identitet, bilder som är mycket efterfrågade. Hon har lyft fram ett hoppfullt fredsbudskap i många målningar, såsom Gaza Peace 2021, där fredsduvan är ett centralt motiv. Innan det storskaliga kriget bröt ut den 13 oktober lade hon ut sitt självporträtt med fredsduvan: "Vi söker alltid säkerhet i våra liv. Vi kanske finner det i kärlek, men vi fortsätter att leta!". Med stor personlig humor och livsglädje har hon skildrat sitt familjeliv såsom i de verk som hon visade på soloutställningen *My children in Quarantine 2021* vid kulturcentret Dar Qandeel for Culture and Arts i staden Tulkarem på Västbanken.

Dessa mer expressiva målningar med kraftfull penselföring skildrar barnen och hennes liv isolerade i hemmet under covidpandemin. Heba Zagouts gestaltningar av sitt moderskap skiljer sig från många övriga palestinska kvinnors konst som mer skildrar kvinnan som individ och tar upp existentiella frågor. Kaktusblomman i målningen *Children 2021* symboliserar palestiniernas outtröttliga uthållighet och motståndskraft, "sumud".

My children in Quarantine. Heba Zagout 2021. Akryl på duk. (Foto Heba Zagout)

De som arbetat tillsammans med Heba Zagout vittnar om hennes outtröttliga engagemang för att med sitt konstnärliga arbete hjälpa traumatiserade barn i Gaza. "Konsten blir terapi som uttrycker dynamiken i Gaza och som överskrider politiken" har hon sagt i intervjuer. "Konstskapande för Gazaborna är ett sätt att gestalta deras egen verklighet och berätta deras historier". Eftersom den palestinska befolkningen består till hälften av barn och ungdomar, är deras trauman av ockupationens ständiga pågående våld en gigantisk utmaning för alla vuxna. Heba Zagout var aktiv i den konstpedagogiska verksamheten vid konst- och kulturuniversitetet Dar al Kalimas utbildningscenter i Gaza city. Nu är det stor risk att detta interreligiösa konst- och kulturcenter helt förstörts. Dess grundare fredsprästen Mitri Raheb i Betlehem, menar att Heba var speciell i sin breda motivkrets från det palestinska kulturarvet och palestinsk historia, kvinnor i broderade dräkter, olivträd och kaktusar, med byar och hus, kyrkor, moskéer, framför allt Klippdomen i Jerusalem. Hennes bilder var mycket populära både i Gaza och på Väst-Banken. Mitri Raheb berättar för

Harriet Sherwood på *The Guardian* att Gaza före kriget haft väldigt många konstnärer och kulturarbetare, och han framhåller att "många utanför har inte haft en aning om hur enormt kreativa Gazaborna är, och att detta krig nu förstör allt". De senaste årens många palestinska kulturutställningar har visat prov på denna kreativitet, allt från konsthantverk, bildkonst och filmer, till musik och teater.

*Children. Heba Zagout
2021. Akryl på duk.
(Foto Heba Zagout).*

Flicka som håller handen över ögonen på sin docka så att denna inte ska bli rädd. Dunyana Al-Amour 2020. Hon dödades i ett bombangrepp 5 augusti 2022.

Intill sjukhuset Al- Shifa Hospital i Gaza city ligger Dar al-Kalimas kultur- och utbildningscenter, som ovan nämnts. Det har fått stöd av svenskt bistånd, det var först osäkert hur skadat centret blivit i ett första raketbeskjutning. Men bara några dagar senare utplånades det helt i en massiv bombning som gjorde hela kvarteret omkring oigenkännbart.

Dikterna av poeten Mahmoud Darwish hör till Palestinas mest älskade kulturarv, poesi som är välkänd även internationellt. Den unga poeten och författaren Hiba Kamal Abu Nada dödades den 20 oktober 2023 i bombanfallet mot sin hemstad Khan Yunis i södra Gaza. Några dagar före sin död skrev hon i sociala medier:

*Gaza's night is dark apart from the glow of rockets,
quiet apart from the sound of bombs,
terrifying apart from the comfort of prayer,
black apart from the light of the martyrs.
Goodnight, Gaza.*

Krigsbrott mot skyddat kulturarv. Solidaritet med Gaza

Sedan oktober 2023 har mängder av solidaritetsyttringar visats runt om i världen, upprop och påtryckningar, marscher och demonstrationer, bojkotter av israeliska varor och insamlingar till stöd för alla lidande i Gaza. Världssamfundet har gemensamt krävt eldupphör, stormakten USA har lagt in sitt veto, men resolutionen om vapenvila den 12 december fick en stor majoritet i FN. Svenska ICOM, en del av den internationella museiorganisationen i UNESCO, publicerade den 25 oktober en maning om "eldupphör i enlighet med internationell humanitär rätt". Kulturarv och kulturplatser ska skyddas enligt 1954 års Haagkonvention samt kulturkonventionerna 1970 och 1995. Gazas rika antika historia och arkeologiska platser riskerar att utplånas liksom historiska kyrkor, kloster och moskéer, museer och kulturcenter. Den tredje äldsta kristna kyrkan i världen, Sankt Porphyrius kyrka från 425 AD har blivit skadad. Det kristna grekisk-ortodoxa kulturcentret i Gaza city är jämnat med marken. Rapporter ges om att 100 platser redan ligger i ruiner, flera av dem viktiga historiska moskéer. Kyrkornas världsråd har lämnat in protester mot Israels krigföring. Konstnärer har genomfört strejkaktioner på FN-dagen den 24 oktober, bland annat i USA. De palestinska kvinnornas broderikultur klassades 2018 av UNESCO som ett immateriellt världsarv, men nu har sannolikt en stor mängd av dessa broderade kvinnodräkter blivit förstörda. I flera av Heba Zagouts självporträtt är hon klädd i sin "tatreez"-broderade traditionella dräkt, "thobe".

Vad gäller statistik och rapportering om antalet döda och saknade bland barn och vuxna vill jag här hänvisa till FN:s och Amnesty Internationals löpande rapporter om Gazakrigets brott och offer på båda sidor i det pågående kriget. Israel-Palestina frågan har definierats som en ojämlik och asymmetrisk konflikt. Det är angeläget att lyfta fram människorna bakom alla siffror

Jesusbarnet i rasmassor Julkrubba julen 2023 Lutherska kyrkan i Betlehem (Foto Munther Isaac, Lutherska kyrkan)

i statistiken, att det för varje dösoffer finns ett liv och en historia att berätta. De modiga aktiva konstnärerna och deras konstverk i Gaza visar att en mer rikhaltig bild av den palestinska kulturen bör få en plats i all krigsrapportering. En kultursamordnare i Gaza, Yusri Darwish, vittnade i svensk TV den 3 november om kulturens viktiga inspirerande roll för livsviljan, att orka överleva. I Gaza är konsten därför ingen lyxvara, utan en nödvändig grund för att existera och finna uttryck för sin identitet och sitt människovärde.

När några israeliska medier hävdar att Gaza enbart bebos av miljoner hotande terrorister, som bör utrotas för det egna landets säkerhet, ger Gazas konstnärer motsatta bilder av ett fredligt civilt liv, fyllt av drömmar om ett liv i frihet. De civila invånarna hotar inte det israeliska folket, de vill bara få leva i fred som palestinier. Det faktum att Israels militärmakt inte bara förstör vapen i sin jakt på beväpnade stridande män, utan att deras urskillningslösa bombningar och beskjutningar nu utplånar en hel civilisation, upprör världen. I sin totala övermakt slår de sönder ett folks civila liv och kultur, med skolor, utbildning och museer förutom all övrig infrastruktur och hälsovård. Gazas stolta historia och rikhaltiga kultur med konst och poesi, dans och musik har visat världen att palestinernas kultur hör till världens gemensamma kultur, en folkets kultur som vi vill försvara. Jag vill instämma i Heide Ortiz' ord om att vi inte får glömma dem som överlevt, tvingats långt bort och ej kan återvända, och framför allt dem som avlidit: "Tillsammans kan vi ge röst åt dem som inte längre kan tala".

I adventstid 2023 meddelade kyrkorna i Betlehem att det överdådiga julfirandet på Krubbans torg skulle ställas in detta år, för att visa solidaritet med de lidande i Gaza. På grund av kriget hade även antalet pilgrimer och turister minskat. Man uppmanade alla kristna att fira julen i dämpad stillhet. Den 3 december lade prästen Munther Isaac i den Lutherska kyrkan i Betlehem på Twitter/X ut en bild på kyrkans julkrubba, ett foto som fått stor spridning och stort stöd internationellt. Runt om står figurer av Maria, Josef och herdarna, i mitten ett tänt ljus. Jesusbarnet ligger dock inte i sin krubba på halmen i stallet, utan han ligger lindad i en palestinsk sjal på en hög av betongbitar och stenar, likt rasmassorna i Gaza. På så sätt ville kyrkan visa sin solidaritet hos de tusentals barn som nu ligger begravda i Gazas ruiner. På julafton 2023 låg Krubbans torg och gatorna runt om tysta och tomma, allt var stängt och lyktorna släckta.

■
Anne Lidén

*Universitetslektor i bildkonst, kulturarv och museer. Institutionen för ämnesdidaktik,
Avd. för Humanistiska och Samhällsvetenskapliga ämnenas didaktik
Stockholms universitet*

En längre version av denna artikel ingår i *Förr och Nu*.
Tidskrift för en folkets kultur och historia nr 4 2023 (www.forrochnu.se).

Fotnot:

Nu förbereds insamlingar till det förstörda centret Dal al Kalima i Gaza, bl a genom Act Svenska Kyrkan, för återuppbyggnad och återstart. Centret är redan delvis på gång genom digital undervisning. Mer information se Act Svenska Kyrkan.

Gåvor till Svenska Jerusalemsföreningen

*Gåvor från 1 feb 2024 till och med 30 april 2024
Jämfört med samma period 2023*

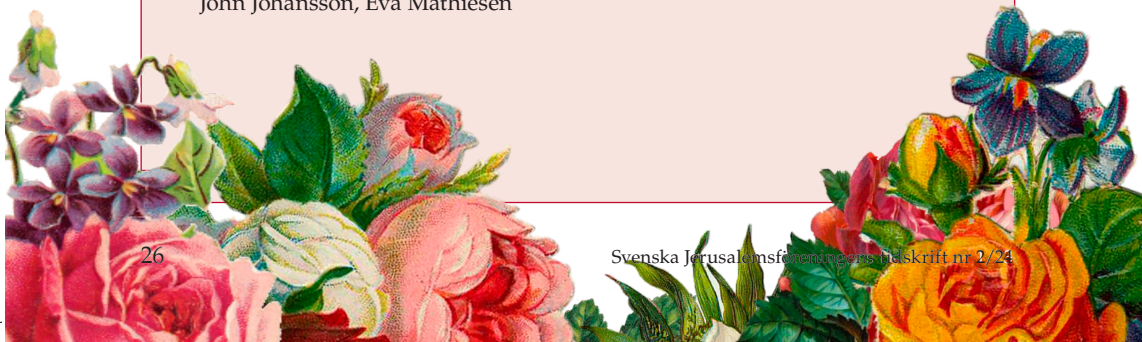
	30/4 2024	30/4 2023
Medlemsgåvor	45 400	44 000
Faddergåvor	120 825	125 875
Gåvor till skolan	666 723	555 255
Skolan, minnesgåvor	96 550	75 859
Skolan, födelsegåvor	79 150	77 750
Testamentsmedel	0	0
Gåvor till sjukhuset	4 300	500
Övriga gåvor	0	0
Kollekter	1 848 330	1 355 845
Summa:	2 861 278	2 235 084

MINNE

Marie Kjellström, Brith-Marie Pählman, Arved Arvedson, Susanne Grimheden, Gunnar Weman, Leif Norrgård, Evert Svensson, Helena Strömblad, Inga Johnsson, Gun Ahrén, Olle Magnusson, Eva Delin, Ingegerd Skoog, Berit Carlström, Birgit Bibbi Hailee, Gunnel Jörnland

HÖGTIDSGÅVA

Gunnar Hallgren, Thomas Bernhard, Karin Stene, Ulla Örtberg, Gunnela Johansson, Margarethe Isberg, Ami Brierly, Sonja Grunselius, Dopgåva Josef och Samuel Jernqvist, Barbro Hämäläinen, Monika Brohed, Birgitta Armgard, Inger Terneby, Ytte Wanngren, Karin Bråtiden, Eivor Johansson, Lars Micael Adrian, John-Erik Hammarberg, Signhild Nyberg, Brittinger Einarsson, Elisabeth och Sigge Backgård, John Johansson, Eva Mathiesen

Vill du bli regelbunden stödjare

("fadder") till Den Gode Herdens Skola i Betlehem?

Det går till så här: Du ger ett belopp till skolans verksamhet en gång per månad eller kvartal eller med den frekvens som passar dig. Beloppets storlek avgör du själv.

Som regelbunden understödjare får du, utöver tidskriften, ett särskilt brev från skolan två gånger per år. Där skriver rektor, lärare och ett par elever och berättar om vad som är aktuellt just då.

Vill du bli regelbunden stödjare, meddela det genom att skicka en e-post till Ulla-Stina Rask på sydvind@gmail.com eller via brev till Arrendegatan 16, 441 56 Alingsås.

(När du skickar in dina gåvor, märk med "Faddergåva" när det är ditt regelbundna stöd som avses!).

Stort tack för ditt stöd!

Ja, jag vill bli fadder:

Namn .....

Adress .....

Tel .....

E-post .....

B Posttidning Ej retur

Avsändare:
Svenska Jerusalemsföreningen
Klostergatan 11 B
352 31 Växjö

Glöm inte att meddela ny adress när ni flyttar!

Adressändringar ska gå till sydvind@gmail.com
Om ni inte använder epost: Arrendegatan 16, 44156 Alingsås

Adresser i Det Heliga Landet

Vår skola i Betlehem har adressen: The Good Shepherd's Swedish School, P.O.B. 64, Betlehem, via Israel. Tel och fax Betlehem 00 972-2-2742204.
Beit Jala Governmental Hospital, P.O.B. 67, Betlehem, via Israel.
E-post till skolan: gsss@p-school.ps
Föreningens representant i Det Heliga Landet är Solveig Hanna:
E-postadress: solveighanna@gmail.com

Adresser i Sverige

Svenska Jerusalemsföreningens hemsida: www.jerusalemsforeningen.se

Ansvärig utgivare: Jan-Olof Johansson (ordf), Klostergatan 11 B, 352 31 Växjö,
tel: 070-541 58 57, e-post: jano.johans@gmail.com

Sekreterare: Gudrun Norrfjärd, Lärkvägen 10, 448 35 Floda,
tel: 0702-22 24 49, e-post: gudrun@norrffjard.com

Redaktör för tidskriften: Lars Micael Adrian, Stora Tvärgatan 35,
223 52 Lund, tel: 0727-43 82 41, e-post: modgun@telia.com

**Ansvärig för faddergåvor/regelbundna givare och adressregister och
utskick av gåvoblanketter:** Ulla-Stina Rask, Arrendegatan 16,
441 56 Alingsås, tel: 070-656 34 67, e-post: sydvind@gmail.com

Lundakretsen:

Kristina Lindström, Nyckelkroken 15, 226 47 Lund, tel 070-213 66 07,
e-post: kristina.lindstrom@aggedal.se

Årsavgiften, som ger rättighet att få tidskriften är 150 kr/år.

Ständigt medlemskap kostar 750 kr.

Plusgiro 20 69 - 3 • Bankgiro 401-3330 • Swish 123-218 27 23

ISSN 0346-2307